

FUTBOLDA ŞİDDET SORUNUNUN BOYUTLARI

Turgut KAPLAN¹

ÖZET

Bu çalışmada, alanyazını taranarak futboldaki Şiddet sorununun boyutları incelenmeye çalışılmıştır. Günümüzde futbol, dünyanın en yaygın spor dallarından birisidir ve milyonlarca kişi değişik sebep ve gereklerle bu oyunla ilgilenmektedir. Söz konusu potansiyel bir taraftan futbola özgü ekonomi, edebiyat ve sinema kültürü ile birlikte bir sanat niteliğinde tribünlerdeki görsel tabloları oluştururken diğer taraftan yine kendine münhasır Őartlar içerisinde rekabet ve mücadele ekseninde Şiddet sarmalına dönüşebilmektedir. Bu süreç müsabaka öncesi, esnası ve sonrasında farklı zaman ve mekanlarda sürekli olarak yinelenmekte bazen de kontrol edilemez ve dayanılmaz bir saldırganlık halini alabilmektedir. Alanyazında fanatizm, saldırganlık ve Şiddet olarak yerini alan toplumsal olaylar incelendiğinde konu; futbolu yönetenler, takip edenler, uygulayanlar ve futbol dışı gruplar başlıkları altında dört boyutta ele alınabilir. Bu boyutların koordinatlarını ise, yönetici, amigo, menajer, seyirci, medya, hakem, antrenör, futbolcu ve mafya-şike- bahis başlıkları altında sıralamak mümkündür. Dolayısıyla futboldaki Şiddet olgusunun bu temel kavramların ama ve fonksiyonlar bakımından tam olarak betimlenmesi ile daha kolay anlaşılabileceği dşnlmektedir.

Anahtar Kelimeler: Boyut, futbol, Şiddet

DIMENSIONS OF VIOLENCE IN SOCCER

ABSTRACT

The aim of study was to examine the dimensions of violence problem in soccer by reviewing literature. Today, soccer is one of the most common sport branches in the world and millions of people are interested in this sport for different reasons. The potential in question can create visual scenes in the tribunes with economy, literature and cinema culture specific to soccer, while on the other hand it can turn into violence on the axis of competition. This process is repeated before competition and after competition, at different times and in different places. In literature, when social events called vandalism and violence are examined, it can be seen that the issue can be discussed under four dimensions as managers, spectators, players and groups outside of football. It is possible to list the coordinates of these dimensions as spectators, managers, securities, media, tribune leaders, referees, soccer players, coaches and mafia-set-up-bet. Thus, it is thought that violence in soccer can be understood more easily with the definitions of these basic concepts in terms of purposes and functions.

Keywords: Dimension, soccer, violence

¹ Selçuk Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Konya. E-posta; tkaplan@selcuk.edu.tr

GİRİŞ

Spor organizasyonlarında meydana gelen şiddetin bileşenlerine yönelik yapılan çalışmalar, medyanın etkisi ve taraftarların demografik ve sosyo-kültürel özellikleriyle alakalıdır. Bu çalışmalara dayanarak bir liste yapıldığında sporda şiddetin bileşenleri; kulüp yöneticileri, sporcular, tribün liderleri, güvenlik güçleri, taraftar-fanatik-holigan-seyirci ve medya olmak üzere altı başlık altında toparlanabilir [1]. Gültekin ve Soyer'in (2010), emniyet güçleri arasında yaptığı bir çalışmada ise, sporda şiddet ve çirkin tezahüratın sorumluları olarak sırasıyla; sorumsuz seyirciler, amigolar, taraftar dernekleri, medya, kulüp yöneticileri, federasyon ve futbolcular gösterilmektedir [2]. Diğer bir çalışmada, tribünlerde yaşanan şiddet olaylarında başta seyirciler olmak üzere, kulüp yöneticileri, sporcular ve teknik adamların yer aldığı bildirilmiştir [3]. Manisaspör seyircileri üzerinde yapılan bir çalışmada, sporda şiddetin sorumluları olarak benzer yaklaşım ortaya koyulmuştur [4].

Yapılan alan yazın taramasında futbolda şiddeti tetikleyen sorunlarda bir benzerliğin olduğu görülmüştür. Bu çalışmada şiddeti tetikleyen sorun boyutları dört temel boyutta toplanmıştır:

1. Futbolu yönetenler
2. Futbolu takip edenler
3. Futbolu uygulayanlar
4. Futbola müdahale eden dış gruplar

1. Futbolu Yönetenler

1.1. Türkiye Futbol Federasyonu (TFF)

Türkiye Futbol Federasyonu (TFF), bugüne kadar hukukî statü bakımından değişik dönemler geçirmiştir [5-7]. TFF, kendisine tanınan özerklik ile futbol alanında, Türkiye'de en üst ve tek merci konumundadır. Futbol Federasyonu, futbolun içindeki olguların hemen hemen hepsinden sorumludur ve bu sorumlulukların doğru bir işlerlelikle devamını sağlayabilmesi için de cezai müeyyideleri mevcuttur. Bunlar ihtar, yarışmadan men, hak mahrumiyeti, seyircisiz oynatma, saha kapatma, para cezası, tescil iptali ve küme düşürme şeklinde icra edilmektedir [5]. Diğer yandan TFF, UEFA'nın verdiği güvenlik talimatlarına da uymak zorundadır. Bu bakımdan Federasyon maçların oynanacağı statları güvenlik, emniyet ve kapasite açısından periyodik olarak yerel yetkililerle kontrol etmektedir [8].

TFF'nin birçok sorumluluğu olduğu gibi aksayan yönleri de vardır. Çoğu zaman politikayla iç içe görevlerini sürdürmeleri, başkanlık seçimlerindeki sorunlar, ceza uygulamaları, hakem atamaları vb. olaylar ister istemez seyircilerin tepkisini çekmektedir. Seyircilerin üzerinde oluşan bu güvensizlik ortamı ile futbolun baş merkezi olarak adlandırılan Futbol Federasyonu'na karşı, seyirci saldırganlıkları artmakta ve Federasyon seyircilerin saldırganlık sebeplerinden biri olarak yerini almaktadır [9,10].

1.2. Kulüp Yöneticileri

Günümüz futbolunda hızlı gelişme ve değişmelerle beraber kulüplerin görevleri klasik fonksiyonlarının yanında, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda da yayılarak artmaktadır. Kulüp görevlerindeki bu artış yeni görevlerle yeni örgütlenmeleri getirirken, kulübün kapsamını da genişletmektedir [11].

Kulübün amaçlarına ulaşmasında en önemli rolü oynayan yönetici, kendi ahlaki davranış kurallarını geçerli ilke ve standartlara göre biçimlendirmelidir. Yapılan bazı çalışmalar kulüp yöneticilerinin verdiği demeç ve açıklamalardan seyircilerin (kendi seyircisi ve rakip seyirci) etkilendikleri sonucu ortaya koymaktadır. Nitekim Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon illerinde oynanan müsabakalarda şiddet olaylarına karışmış ve polis kayıtlarına geçmiş seyirciler üzerinde yapılan bir çalışma; araştırmaya katılan seyircilerin, kulüp başkan ve yöneticilerinin rakip takım aleyhine vermiş olduğu demeçlerden tamamen ve kısmen etkilendiğini (hayli yüksek oranda) bildirmektedir [12]. Yine benzer bir çalışmada, yönetici tavır ve davranışlarının taraftar kaynaklı olayların çıkmasına neden olduğu belirtilmektedir [13].

Diğer bir çalışmada, kulüp yöneticilerinin seyirci saldırganlığını etkileyen faktörler sırasıyla; saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışlar, rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik edici davranışlar ve spor medyasındaki tahrik edici yazı ve konuşmalar olarak görülmüş, kulüp yöneticileri ile saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışlar arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Kulüp yöneticilerinin saldırgan seyircileri destekleyici bu tavrının seyirci saldırganlığını tetiklediği biçiminde yorumlanmıştır [14].

1.3. Güvenlik

Spor müsabakalarının güvenlik içerisinde yapılabilmesi için kolluk kuvvetleri tarafından önlemler alınmaktadır. İçişleri Bakanlığı'nın Valiliklere göndermiş olduğu "Sportif Karşılaşmalarda Alınacak Tedbirler" konulu genelge doğrultusunda İl Emniyet Müdürlükleri tarafından tedbirler alınmakta ve bu tedbirler İl Spor Güvenlik Kurulu'nda görüşülerek planlanmaktadır [15].

Taraftarların güvenliğinden sorumlu olan polisin, güvenlik için şiddet uygulaması eleştiri konusudur. Taraftarlarla yaşanan bu sorun baskı ve şiddet için uygun bir zemin yaratabilmekte ve böylece taraftarların polisler öfkıyla cevap vermesi şiddet boyutlarının yükselmesine sebep olabilmektedir. Polisin zor kullanmasına öfkelenen seyirci tek olduğu zaman saldırgan hareketler yapmaktan çekinebilirken, grup olduğu zaman kızgınlığını sözlü veya fiili eylemlere dönüştürebilmektedir. Güvenlik güçleriyle bu olayların yaşanmasında eğitimsiz ve olay çıkarma yanlısı taraftarların da rolü büyüktür. Yapılan bazı çalışmalarda futbol seyircilerinin güvenlik güçlerinden daha fazla hoşgörü bekledikleri sonucu ortaya konmuştur [15]. Bu anlamda güvenlik mensuplarının daha hoşgörlü olmaları gerektiği, müdahalelerde haksız ve orantsız olduğu, kışkırtıcı anonsların şiddet ve çirkin tezahüratı körüklediği doğrultusunda çalışma bulguları alan yazında yer almaktadır [16-18].

1.4. Tribün Liderleri (Amigo)

Tribün liderlerine yönelik çalışma bulguları ve kamuoyundaki genel algı, şiddet ve kötü tezahüratın tetikleyicisi oldukları şeklindedir. Arıkan'a göre (2013), genelde amigo olarak bilinen tribün liderleri sorunun meydana gelmesinde çok ciddi rol oynamaktadırlar ve kulüp yönetimiyle ciddi ilişkiler içerisindeyler. Bu bağlamda; her kulüp yönetiminin yaklaşık 50 dolayında taraftar beslediği, sağlanan çeşitli avantajların yanında bu taraftarlara bedava bilet de verdiği belirtilmektedir. Ayrıca bu kişilerin biletlerin bir kısmını satıp para kazandığı, bir kısmını da tribünlerde kendilerine destek olsun diye yandaşlarına verdiği, dolayısıyla olay çıkan her maçta, tribün şiddeti denilen ilkel ve tatsız sorunları yaratanların, kulüp yönetimi tarafından beslenen bu taraftarlar olduğu ifade edilmektedir [19].

Diğer yandan bir başka çalışmada, kışkırtıcı amigo davranışları, çirkin tezahüratın en önemli nedenlerinden biri olarak gösterilmektedir. Bu bakımdan takımlarına destek sağlamak amacıyla tribündeki taraftarları örgütlemekle görevli olan bu kişilerin çoğu zaman seyircileri şiddete ve çirkin tezahürata yönlendirdikleri yadsınamaz bir gerçektir [4].

1.5. Futbolcu Temsilcisi (Menajer)

Kulüp ve futbolcu arasında yapılan anlaşmalarda ve daha sonraki süreçlerde maddi, hukuki, sosyal ve kültürel anlamda bir takım problemlerin yaşandığı izlenmektedir. Maç, antrenman ve özel yaşamları arasında transfer veya her türlü sosyal ve hukuki haklarını takip etmek için yeterli zaman bulamayan futbolcular, bu problemlerin giderilmesinde ehliyetli ve güvenilir kişilere ihtiyaç duyarlar. İşte bu ihtiyaç futbol sektöründe, "Futbolcu Temsilciliği" mesleğinin doğması ve gelişmesinin en önemli nedenlerinden sayılabilir [20].

2003 ve 2006 yıllarında yapılan bir çalışmada, futbolcular en kazançlı anlaşmayı yapabileceklerini düşündükleri temsilcileri; FIFA lisanslı, Kendi Başına, Avukat ve Akraba olarak (Lisansız) bildirmişlerdir [20]. Türkiye'deki transferlerin çok büyük bölümünü (kimilerine göre % 90) korsan menajerler gerçekleştirmektedir. Konu hakkında görüşlerine başvurulmuş uzmanlar konuyu, "Kirlilik inanılmaz boyutlarda. Korsan menajerler dört bir yanı sarmış durumda. Bugün Bochum ve Sarıyer savcılıklarının yürüttüğü bahis şikesi soruşturmalarında adları geçen kişilerin hepsi bu korsan menajerler" biçiminde ifade etmektedirler [21]. Bu anlamda futbolcu temsilcilerinin de futboldaki şiddetin bileşeni konumunda oldukları görülmektedir.

2. Futbolu Takip Edenler

2.1. Seyirci

Futbol, çağımızda sportif etkinliği aşan ekonomik ve sosyolojik baskınlığı ile sosyal, psikolojik ve özellikle de ekonomik bir endüstridir. Bu yönüyle futbol, silah ve ilaç endüstrisini dahi geri planda bırakabilecek evrensel güce sahiptir. Futbolun saldırmaya ve savunmaya dayalı anlayışı adeta silahsız bir savaş niteliği taşımakta, seyircisinin bu savaşa edilgen olarak katılmalarını sağlamaktadır [22]. Edilgen katılım bağlamında farklı kavramlar alan yazında yer almaktadır bunlar; genel kapsayıcı

kavram olarak seyirci, dar kapsamda ise taraftar, fanatik ve holigan olarak sıralanmaktadır [3,18, 23-28].

Bugün seyirci ve seyircilerin davranışları, bunların kişilik özellikleri bir tartışma konusu haline almıştır. Özel izlenimlerden, bilimsel çalışmalara kadar dile getirilmekte olan bu konu etrafındaki fikirler, değişik olmakla beraber, genel eğilim şudur ki, son yıllarda tribünler birer problem arenası haline almış, seyircilerin ve taraftarların davranışlarında istenmedik yönde değişiklikler olmuştur [29]. Her iki seyirci grubunun zorlayıcı yöntemleri, uzlaşmacı yöntemlerden daha etkin görmeleri gerilim ortamına zemin hazırlamaktadır. Gruplar arası yarışma toplumsal kimliğin ön plana çıkmasının bir sonucudur ve ilişkilerin kişiler arası düzeyden gruplar arası düzeye geçmesinden kaynaklanmaktadır. Karşıt grupların seyirci azlığı ya da çokluğu bakımından eşit olmadığı durumda güçsüz olan tarafların saldırı istekleri düşükken, saldırılma beklentisi yüksek olmaktadır. Güçlü gruplarda ise saldırı isteği yüksek ve saldırılma beklentisi düşük olmaktadır [31].

Seyirciler rakip seyircilerin, kendilerine, takımlarına, antrenör ve futbolcularına karşı yaptığı çirkin ve küfürlü tezahürattan etkilenmekte ve bu nedenle saldırgan davranışlara başvurabilmektedir. Ayrıca seyircilerin saldırgan davranışları saha içindedey kalmayıp saha dışına da taşmakta, birbirlerine taşlı, sopalı, bıçaklı ve silahlı saldırılarda bulunup ağır hasarlar verebilmekte ve ne yazık ki bu kavgalar ölümlerle bile sonuçlanabilmektedir [30].

2.2. Medya / Kitle İletilişim Araçları

Futbolun kitlelerin en fazla ilgisini çeken spor olması, spor medyasının büyük ölçüde futbola yer vermesine ve arz talep ilişkileri çerçevesinde hareket etmesine neden olmaktadır. Önemli olan spor gazetelerinin ne kadar satış yapacağı veya televizyondaki spor programlarının ne kadar reyting alacağıdır. Bu durum medyanın daha fazla reklâm geliri elde etmesiyle doğrudan ilgilidir [32].

Türkiye’de futbol sahalarında şiddetin ortaya çıkış nedenlerinden birinin de spor medyası olduğu düşünölmektedir. Spor medyası yapmış olduğu yayınlarla oynanan oyunun popöler bir kültür olarak algılanmasını sağlamakta fakat futbolsever yığınlarının şiddete karşı eğitilmesi yönünde çaba göstermemektedir. Dolayısıyla medya edilgen bir biçimde futbolda şiddete kapıların açılmasına göz yummuş olmaktadır [33].

Yapılan bir çalışma; gazetelerde şiddeti davet eden ifadelerin ve TV’lerdeki gerilimi yükseltici tartışmaların şiddete eğilimi arttırdığını belirtmektedir. 2011–2012 sezonu Fenerbahçe-Galatasaray Süper Final maçı öncesinde yaşanan medya savaşları bu konuya örnek olarak gösterilebilir [4]. Bu kapsamda Özsoy (2011), gazetelerin mecazi de olsa şiddeti anımsatan ifadeler kullanmasının şiddete davetiye çıkartmak olduğunu ifade etmekte [34], Bahadır (2006), kitle iletişim araçlarının şiddeti körüklediğini belirtmekte [13]. Girginer ve ark. (2006), spordaki şiddet oluşumunda medyanın önemli rolünden bahsetmekte [35], Var (2008) ise, medya programlarındaki eleştirel yaklaşımların, saldırganlık olaylarının artmasına neden olduğunu bildirmektedir [9].

3. Futbolu Uygulayanlar

3.1. Hakemler

Müسابaka öncesi ve sonrası hakemler hakkında futbolcu, antrenör ve yöneticilerin verdiği olumsuz demeçler hakemler üzerinde bir baskı yaratmaktadır. Ayrıca televizyonlarda yorum yapan eski hakem ve futbolcuların, spor yorumcularının zaman zaman hakarete varan suçlayıcı söylemleri hakemlerin hatalı kararlar vermesine neden olabilmekte ve hakemleri hedef haline getirebilmektedir. Unutulmamalıdır ki futbol bir hatalar oyunudur ve hakemlerde bu oyunun bir parçasıdır. Nasıl ki yöneticiler yanlış yönetim uygulamaları yapıp, antrenörler yanlış taktik verip, yanlış takım sahaya sürüp, futbolcular özel hayatlarına dikkat etmeyip, kaleciler tutabilecekleri topu konsantre eksikliğinden tutamayıp takımın başarısızlığında rol sahibi oluyorsa hakemlerin de hata yapabileceğini unutup onları hemen suçlu ilan etmek yanlıştır. Bu gerçeği kabullenmeden hakemlerin taraflı ve suçlu ilan edilmesi, ne yazık ki hakemlerin futboldaki şiddetin sorumlusu oldukları yönündeki görüşü egemen kılmaktadır [36].

Yapılan bir çalışmada, taraftarların büyük bölümünün şiddet olaylarını hakemlerin hatalı kararlarının artırdığı düşüncesinde oldukları ifade edilmektedir [4]. Benzer bir çalışmada da, hakemlerin yanlış tutum, davranış ve kararlarının seyircileri saldırganlığa iten en önemli etken olduğu bulgusuna ulaşılmıştır [13]. Yine diğer bir çalışmada, seyirci saldırganlığı üzerinde etkili birinci etken olarak hakem görülmeştir [36]. Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri üzerine yapılan başka bir araştırmada, katılımcılar futbol maçlarına "deşarj olup rahatlamak" için geldiklerini ve kendilerini en çok hakemin yanlış tutum ve davranışlarının tahrik ettiğini belirtmişlerdir [37]. Aynı konuda yapılan başka bir çalışmada ve İstanbul ilinde tarafsız seyirciler üzerinde uygulanan anket sonucunda, müsabaka sırasında tahrik unsurlarının büyük bir çoğunluğunun hakemlerin yanlış yönetimlerinden kaynaklandığı bildirilmiştir [38].

Hakemlik kurumu çağdaş gelişmelerle donatılmadıkça, hukuksal ve sosyal güvenceler altına alınmadıkça, hepsinden önemlisi sporda ahlâkı ön plana çıkarmadıkça, hakemlerin işi her geçen gün zorlaşacaktır [10]. Hakemliğin bir meslek ve ihtisas dalı biçiminde kabul edilmemesi nedeniyle, idari ve hatta hukuki birçok hataların doğması önlenememektedir [39]. Hakemliğin bir meslek olması uzun süredir tartışma konusudur. Alanda yapılan akademik çalışmalarda, meslek statüsüne kavuşması sürekli önerilmiştir. Önceki paragrafta yapılan bilgi aktarımı ile bir hatırlatma yapılması amaçlanmıştır. Bugün için Türkiye Futbol Federasyonu, Profesyonel Futbol Hakemliğine geçiş kararı almış ve uygulamaya başlamıştır. Bu uygulamanın yansımaları önümüzdeki süreçte gözlenecek ve değerlendirilecektir.

3.2. Futbolcu

Seyirci saldırganlığını artıran nedenlerden biri de futbolculardır. Sporcuların saha içinde itişip kakışmaları, ağız dalaşında bulunmaları, birbirlerine kasıtlı sert fauller ve fena hareketler yapmaları, hakem kararlarına aşırı derecede itiraz etmeleri, seyircileri tahrik edecek el kol ve mimik hareketler yapmaları, sahada beklenen performansı verememeleri, önemli olarak değerlendirilen maçlarda bir varlık gösterememeleri, geçmiş sezonlarda kendi takımlarında oynayan oyuncuların rakip olarak sahaya çıkması, rakip oyuncunun hakemi aldatmaya yönelik ve vakit geçirmeye yönelik yaptığı hareketler türünden örnekler seyirci saldırganlığı üzerinde etkili olan sebeplerdir [30]. Futbolcuların, kendilerini anlatabilme, izah edebilme gibi bir takım sorunlar hissetmesinden kaynaklanan davranışları vardır. Golü atan oyuncunun formasını tribünlere doğru göstererek öpmesi, kulübüne olan aidiyet göstergesidir. Fakat bazen bu durumlarda, iş çığırından çıkabilmekte; itişip kakışmalar, küfürler, yumruklaşmalar olabilmektedir [40]. Futbolcu olmak, herhangi bir mesleğe sahip olmaktan çok farklıdır. Aslında bir futbolcu için mesleğini icra etmek yani futbol oynamak, kolaylıkla yerine getirebileceği tek hedeftir. Bunun yanında, üzerinde hissettiği baskılar ve diğer dış etkenler de ilk olarak futbolcunun oynadığı futbolu etkiler. Kazanmak zorunda olduğunu düşündüğü bir maa çıkarken futbolcunun üzerinde; futbol, bir takım oyunu olduğu için hata yaparsa, tüm takımı etkileyeceği ihtimali nedeniyle çok büyük bir baskı bulunmaktadır [41]. İ ve dış etkenlerin altında kalan futbolcunun kontrolsüz davranışlar sergilediği bilinmektedir.

3.3. Antrenör

Bütün sporlar içinde izlenme oranı en fazla olan futbolun, gerek öğretiminde gerekse niteliğinin yükseltilmesinde futbol antrenörlerinin tartışmasız önemi büyüktür. Spor alanında özellikle futbol branşında antrenörün rolü iyice kurumsallaşmıştır. Antrenörler, yetişmekte olan bir sporcunun sahip olduğu özel yetenekleri, becerileri geliştirmek suretiyle onları ustalaştırmakta ve böylece futbolu nitelik itibariyle yükseltmektedir [42]. Antrenörün sadece takım veya sporcuyla ilgili görevleri yoktur. Onun ayrıca sosyal, kültürel, toplumsal sorumluluk ve görevleri bulunmaktadır. Futbolun işe dönüştürüldükten sonra profesyonel bir meslek uğraşısına evrilmesi, antrenörlüğün de profesyonelleşmesine neden olmuştur. Kulübün hedeflerine ulaşmasında önemli etkenlerden biri olan antrenörlerin, kulüp sözleşme devamlılığının başarıya endekli olması, her maçın mutlak kazanılması beklentisi, oyuncularla olduğu kadar antrenörler üzerinde de baskı oluştırmakta ve bu baskı zaman zaman antrenörlerin oyun mantalitesi ve karakteriyle örtüşmeyen davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir [30,43]. Antrenörün bir sorumluluğu da müsabaka esnasında seyircilere karşıdır. Antrenörün seyircilere karşı olan sorumluluğu büyük önem taşımaktadır. Çünkü antrenörlerin müsabaka esnasında ve müsabakadan sonra kullanacağı ifadeler ve hareketler seyirciler üzerinde etkili olmaktadır [38].

4. Futbola Müdahale Eden Dış Gruplar

4.1. Mafya / Şike / Bahis

Futbol gerek ulusal gerekse uluslararası alanda ayrılıkçı terör ve mafya gibi yasa dışı gruplar tarafından çıkar ve propaganda alanı olarak seçilebilmektedir. Aynı şekilde oyuncu transferinde ve federasyon seçimlerinde yeraltı dünyasının etkili olduğuna olan inanç futbolda bir şiddet alanı yaratmaktadır. Mafya spor kulüplerinin yönetim kadrolarına nüfuz ederek futbolda şiddeti harmanlayabilmektedir. Dolayısıyla Şike, bahis ve mafya iç içe geçerek futbol sahalarını şiddet alanına dönüştürebilmektedir [44].

Türkiye’de mafyanın, ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu diğer alanlarda olduğu gibi para ve güç gösterisi olan futbola da var olduğu düşünülmektedir. Mahkemedeki kayıtlara geçtiği üzere maç sonucunu etkilemekten, hakem atamalarına müdahaleye, futbol federasyonu seçimlerine etki etmekten, bazı spor yazarlarının tehdit ve yaralanması olaylarına kadar mafyanın futbolda söz sahibi olmak adına birçok olaya karıştığı bilinmektedir. Son günlerde ise futboldaki bahis konularının organize bir şekilde yönetildiği ve haksız kazançlar elde edildiği izlenmektedir [45]. Futbolda, her hafta oynanan “İddia” oyununda dönen paraların çok yüksek olması bazı mafya görünümü ve kara para aklayıcılarının iştahını kabartmakta ve bu kişiler büyük küçük tüm spor kulüplerine sızma çabası içinde olmaktadır. Bütün bunların bir sonucu olarak futbol kirlenmeye başlamış, şiddet, şike ve teşvik olayları artmıştır [46].

SONUÇ

Futbolu yönetenlerin; seçim, atama, görevlendirme, sorumluluk alma ve dağıtma, yönlendirme ve benzeri konularda adil bir yönetim göstermeleri tek ve değişmeyen ilke olmalıdır. Futbolu yönetenler; dış gruplar olarak ifade ettiğimiz oluşuma karşı, Devlet desteği ile mücadele ederek güvenilir futbol ortamı oluşturmak zorundadır. Futbolu takip edenlerin; oluşturulan bu güven ortamında, müsabakaları takip etmeleri, sonuçları doğal karşılamaları, yapılan değerlendirmelerde doğrudan yana olmaları gerekmektedir. Futbolu uygulayanlar; oyun kurallarına bağlı, saha içi ve dışı davranışlarında kontrollü, rakibe, hakeme, seyirciye saygılı ve adil bir oyun ortamında, futbolun güzelliklerini yaşatmalıdır. Bu üç temel gurubun üstlendiği görevleri yerine getirmeleri, futbolda şiddeti bitirir şeklindeki bir iddianın doğru olmayacağı, herkesin kabul edeceği bir gerçektir. Bununla birlikte futbolda kontrol edilebilir bir şiddet ortamının sağlanması mümkündür. Bu bağlamda söz konusu kontrol edilebilir şiddet ortamını öncelikle ve özellikle, futbolu yönetenler, takip edenler ve uygulayanlar gerçekleştirmekle yükümlüdür.

KAYNAKLAR

1. Orhan Ü. 5149 sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun çerçevesinde spor güvenliği. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; 2007.
2. Gültekin H, Soyer F. Türk futbolunda şiddetin önlenmesine yönelik emniyet uygulamalarının yasalar çerçevesinde incelenmesi. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2010; 7(1): 1219-1243.
3. Demir F. Futbol Olgusu ve Futbolda asayiş yönetimi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi ABD, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2005.
4. Türkmen M, Yıldız K, Zekioğlu A. Sosyolojik açıdan sporda şiddet ve çirkin tezahüratın nedenlerinin araştırılması, Manisaspur taraftarları örneği. Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi, 2013; 8(2): 15-34.
5. Çakmak NM. Türk Futbol Federasyonu'nun hukuki statüsü. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 1999.
6. Üçışık F. Sporda sorunlar ve çözüm önerileri. Özener Matbaacılık, İstanbul, 1995.
7. Yılmaz H. Spor güvenliği. TFF Futbol; 2004.
8. Kazancıoğlu M. UEFA müsabaka talimatlarından günümüz seyircisine. TFF Futbol; 2004.
9. Var L. Futbolda seyircilerin spor alanlarındaki saldırganlık davranışları hakkında betimsel bir çalışma (Kırşehir ili örneği). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2008.
10. Kılıç E. Kirli kramponlar. Emre Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul; 2003.
11. Sert M. Gol atan galip, futbola sosyolojik bir bakış. Bağlam Yayınları, 1. Baskı, İstanbul; 2000.
12. Rona MŞ. Futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karşarak adli kayıtlara geçen seyircilerin psiko-sosyal analizleri üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara; 2003.
13. Bahadır Z. Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet ve eylemine etkisi (Konyaspor örneği). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Niğde; 2006.
14. Demirel G. Emniyet mensuplarına göre futbol seyircisini saldırganlık ve şiddete yönlendiren futbol etkenlerinin araştırılması. Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir; 2013.
15. Fındıklı R. Polis mesleğinin özellikleri ve mesleki kimlik olgusu. Polis Bilimleri Dergisi, 2000; 2(5-6):1-16.
16. Kurtiç N, Yaman M. Futbol taraftarını saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 2006; 12; 45-54.
17. Pulur A, Kaynak İ, Orhan S. Polislerin spor müsabakalarındaki saldırgan seyirciye müdahalede kendi taraftarlığının etkisinin araştırılması. Gazi Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi, 2004; 5 (2): 241- 260.
18. Arıkan Y. Futbolda şiddet ve polis. Polis Bilimleri Dergisi, 2007; 9: 109-132.
19. Arıkan Y. Sporda şiddetin kökenleri. Sporda şiddetin Temelleri ve Önlenmesi Yönündeki Stratejiler Sempozyumu. 6-7 Haziran, Samsun; 2013.
20. İmamoğlu O, Kılıçgil E, şahin M. Türkiye'de futbolcu temsilciliği ve futbolcu ilişkisi. Spormetre, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2007; V (3) 129-133.
21. www.hursertekinoktay.com.tr/profesyonel-futbolcu-menajer-146876.htm. TFF ve menajerlik skandalından haberler, Bölüm; VI 13 Kasım 2010; (8.03.2015 erişim tarihi).
22. Öğüteker G. Futbolun dayanılmaz çekiciliği, büyüleyen taraftar portresi, fanatizm ve Beşiktaş, 2007, http://www.millifolklor.com/tr/sayfalar/85/19_.pdf.
23. Çağlayan H. Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimdeki rolü. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya; 2003.
24. Aydın B, Hatipoğlu D, Ceyhan Ç. Endüstriyel futbol çağında taraftarlık. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2008; 26: 289-316.
25. Eskiler E, Sarı İ, Soyer F. Takıma psikolojik bağlılık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2011; 8(1): 1428-1440.
26. Mirioğlu M. Futbol haberlerinin sunumunda şiddet: Hürriyet, Zaman ve Birgün gazetelerinden futbol sunumlarının analizi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir; 2007.

27. Ayan S. Şiddet ve fanatizm. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2006; 7: 191-209.
28. Taşmektepligil MY, Çankaya S, Tunç T. Futbol taraftarı fanatiklik ölçeği. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi,2015; 6(1): 41-49.
29. Yüksel H, Doğan B, Moralı S, Acar MF. Futbolda şiddetin toplum bilimsel boyutları. Hacettepe Üniversitesi, Futbol Bilim ve Teknolojisi Dergisi, 1998; 5(1): 22–26.
30. Kuru, E. Sporda Psikoloji, Gazi Üniversitesi, İletişim Basımevi, 1. Baskı, Ankara; 2000.
31. Hortaçsu N. Grup içi ve gruplar arası süreçler. İmge Kitapevi, 1. Baskı, Ankara; 1998.
32. Peker E. Futbolda şiddetin içsel bir olgu haline gelmesinde yazılı basının rolü. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul; 2007.
33. Gümüş S. Şiddet nerede başlıyor? Gazete Pazar, 21 Şubat; 1997.
34. Özsoy, S. Spor gazetelerinin başlıklarında militarist ve şiddet içerikli metaforlar, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 2011; 1: 88-114.
35. Girginer N, Aydın S, Çavdar S. Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet konusuna yaklaşımları: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Anadolu Üniversitesi öğrencilerine yönelik bir uygulama. ESOGU Sosyal Bilimler Dergisi, 2006; 7(2): 169-197.
36. Özmaden M, Yıldırım İ. Futbola ilişkin dışsal etkenlerin seyirci saldırganlığı üzerindeki etki düzeylerinin araştırılması. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı. 4-6 Ocak, Belge Matbaacılık, Ankara; 2003.
37. Karagözoğlu C, Ay SM. Futbol seyircisinde saldırganlık eğilimleri (İstanbul örneği). Hacettepe Üniversitesi Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1999; 6(3), 27-31.
38. Acet M. Futbol seyircisini fanatik ve saldırgan olmaya yöneltten sosyal faktörler. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara; 2001.
39. Ketten M. Türkiye'de spor. Polat Ofset, 2. Baskı, İstanbul; 1993.
40. Doğan B, Moralı S. Futbolda seyirci taşkınlıkları ve bunun altında yatan psiko-sosyal nedenler, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 1996; 2(4), 19-24.
41. Özmaden M. Seyircilere göre futbolda saldırganlığı teşvik eden faktörler üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, Ankara; 2004.
42. Biber E, Ersoy A, Acet M, Küçük M. Türk futbol antrenörlerinin tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi. Selçuk Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi, 2010; 12 (2): 134-143.
43. Tutkun E, Güner ÇB, Ağaoğlu SA, Soslu R. Takım sporları ve bireysel sporlar yapan sporcuların saldırganlık düzeylerinin değerlendirilmesi. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 2010; 1(1): 23-29.
44. Cengiz R. Seyirci ve onun rakipleri arasında subjektif bir şiddet alanı: futbol. Şiddetin Temelleri ve Önlenmesi Yönündeki Stratejiler Sempozyumu. 6-7 Haziran, Samsun; 2013.
45. Hasırcı S. Türkiye'de sporda şiddetin nedenleri ve çözüm önerileri ile Avrupa'da bu konuda yapılan çalışmalar. Şiddetin Temelleri ve Önlenmesi Yönündeki Stratejiler Sempozyumu. 6-7 Haziran, Samsun; 2013.
46. Erdem N. 6222 Sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair yasa. Spor hukuku ve çözüm önerileri. <http://www.sporhukuku.org.tr> (Erişim tarihi 18.02.2015).